

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु. प्रधान न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
आदेश

०७०-WO-०२८०

विषय: उत्प्रेषणयुक्त परमादेश ।

जिल्ला बाँके खासकारकादौ गा.वि.स. वडा नं. ५ घर भै हाल जिल्ला बाँके नेपालगन्ज निवेदक
न.पा. वडा नं. ५ मा डेरा गरी बस्ने अनिल के.सी. -----१

विरुद्ध

जिल्ला बाँके खासकारकादौ गा.वि.स. वडा नं. ५ बस्ने बल बहादुर के.सी. -----१
ऐ.ऐ. बस्ने मिना के.सी. -----१
ऐ.ऐ. बस्ने अजय के.सी. -----१
तहसिलदार बाँके जिल्ला अदालत नेपालगंज -----१ विपक्षी
पुनरावेदन अदालत नेपालगंज -----१
मालपोत कार्यालय बाँके -----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम दर्ता भई पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश यस प्रकार रहेको छ:-

म निवेदक वादी र विपक्षी नं. १, २ र ३ प्रतिवादी भई बाँके जिल्ला अदालत नेपालगंजमा चलेको अंश मुद्दामा दावी बमोजिम ४ भागको १ भाग अंश पाउने ठहराई मिति २०६९।२।८ मा फैसला भएको सो फैसला अन्तिम भएपछि मिति २०६९।९।८ का दिन म निवेदकको वारेस राम मनोज कायस्तले अंशबण्डा छुट्याई पाऊँ भनी निवेदन दर्ता गरी

कारवाहीयुक्त अवस्थामा रहेको थियो। उक्त बण्डा छुट्याउने कार्यमा मेरा वारेस तारेखमा रहेका र मिति २०६९।१२।३० मा बण्डा छुट्याउन डोर जाने भनी निजलाई तारेख तोकिएको थियो। तर उक्त दिन डोर नगई सो दिन भन्दा एक दिन अघि अर्थात् मिति २०६९।१२।२९ मा डोर गई अंशबण्डा छुट्याएकोमा अंशबण्डा छुट्याउँदा प्रचलित कानूनको बर्खिलाप गरी बण्डा छुट्याएकोले सो बण्डा मुचुल्का बदर गरी पाउँ भनी दिएको निवेदनलाई विपक्षी नं. ४ ले पटक पटक दरपीठ गरेका र सो दरपीठ आदेश बदर गरे पनि निवेदन गर्दा तहसिलदारले गरेको मिति २०६९।१२।३० को लगत कट्टाको आदेश एवं सो उपर परेको निवेदन दरपीठ गरेको मिति २०७०।२।१२ र २०७०।२।१३ को आदेश समेत उपरोक्त आधार कारणबाट बदर गरी दिएको छ। प्रतिवादी वादी दुवैलाई सो को सूचना दिई निवेदन दर्ता गरी नियमानुसार पेश गर्नु भनी मिति २०७०।३।७ मा आदेश भएको थियो।

विपक्षीहरू बलबहादुर के.सी., मिना के.सी. र अजय के.सी.ले माननीय न्यायाधीश श्री कवि प्रसाद न्यौपाने ज्यूले गर्नु भएको आदेश बदर गरी पाउँ भनी विपक्षी पुनरावेदन अदालत नेपालगंजमा अ.बं. १७ नं. बमोजिम निवेदन दर्ता गराउनु भएकोमा जिल्ला अदालतको मिति २०७०।३।७ को आदेश नमिलेको हुँदा बदर गरी नियमानुसार फैसला कार्यान्वयन गर्नु भनी मिति २०७०।५।६ मा आदेश भएको रहेछ।

प्रस्तुत मुद्दामा खडा भएको तारेख भरपाईबाटै मिति २०६९।१२।३० मा डोर नगए सो को भोलीपल्ट हाजिर हुन आउनु भनी तारेख तोकिएको छ। बण्डा छुट्याएको कार्य उपर दण्ड सजायको महलको ६१ नं. र जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम १३ बमोजिम १५ दिने भित्र उजुरी गर्न पाउने कानूनी प्रावधान हो। सो प्रावधानको अवधि सम्म लगत कट्टा गर्नु सरासर ऐजन कानूनी प्रावधानको बर्खिलाप हुनुको साथै सो कार्यले नै बदनियती भएको प्रष्ट छ। त्यसरी ऐनले तोकिएको म्यादलाई नपखिने हो भने प्रत्येक मुद्दामा अनुमानको भरमा अन्जाममा पुग्ने हुन्छ र प्रतिरक्षा गर्न पाउने प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको समेत प्रतिकुल हुन जाने हुन्छ। मलाई अंश जस्तो नैसर्गिक हक बाटै बञ्चित गर्ने मुरादबाट नरम गरम नमिलाई सबैलाई उपयुक्त हुने तर्फ कायम नगरी प्रतिवादीहरूलाई मात्र आवतजावत गर्ने सुविधा हुने गरी मलाई घरको वरणडाको भाग मात्र मेरो भागमा पारी खडा भएको बण्डा मुचुल्का र लगत कट्टा आदेश वेरितको र न्यायको न्यूनतम मर्म पनि पुरा नगरी खडा भएको वेरितको बण्डा मुचुल्कालाई सदर गरी भएको पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको आदेश त्रुटिपूर्ण भएको प्रष्ट छ।

प्रस्तुत मुद्दामा जग्गाको बण्डा छुट्याएको मुचुल्कामा “वादी अनिल कुमार के.सी. बण्डा गर्दाको अवस्थामा रोहवरमा रहेको तर मुचुल्कामा सही नगरेको र हिडी गएको” भनी उल्लेख गरेको व्यहोरा समेत दुषित हो मुद्दामा मेरो वारेस राममनोज श्रीवास्तव तारेखमा रहेको बण्डा छुट्याउने तारेख निजलाई दिइएको, सो को जनाउ अदालतबाट मलाई नदिइएको अवस्थामा म स्वयं जनाउ वेगर पुग्ने अवस्था नभएकोमा पनि दुषित तवरबाट खडा भएको मुचुल्कालाई परिपक्व बनाउन तारेख नै नतोकिएको व्यक्तिलाई उपस्थित रहेको उल्लेख गरिएको छ। म निवेदकको निवेदन जिकिरको आधारमा बाँके जिल्ला अदालतबाट २०६७।१२।३० को मिति राखी खडा भएको बण्डा मुचुल्का, ऐ. मितिको लगत कट्टा आदेशमा जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम ७४, ७५, ७८(ख), दण्ड सजायको महलको ४२, ४६ र ६१ नं. समेतको कानूनी त्रुटि भई बेरितको भएकोले सोबाट नेपालको अन्तरिम संविधानद्वारा प्रदत्त हक हनन हुन गएको हुँदा बाँके जिल्ला अदालत तहसिल फाँटबाट मिति २०६९।१२।३० मा भएको लगत कट्टा आदेश र पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको मिति २०७०।५।६ को आदेश समेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी पुनः कानूनले निर्दिष्ट गरेको प्रक्रिया अवलम्बन गरी घरजग्गाको बण्डा भाग गर्ने आधार खुलाई बण्डा गर्नु भनी जो चाहिने आज्ञा आदेश पुर्जी जारी गरी पाउँ भन्ने समेत वेहोराको निवेदनपत्र।

यसमा निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै कारण भए सो को आधार खुलाई यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु। निवेदकले अन्तरिम आदेशको माग गरेतर्फ विचार गर्दा बण्डा मुचुल्काका सम्पत्ति बेचबिखन भै गएमा सुविधा सन्तुलनको दृष्टिबाट निवेदकलाई बढी मर्का परी अपुरणीय क्षति हुन सक्ने देखिँदा पछि निर्णय भए बमोजिम हुने गरी हाललाई बण्डा मुचुल्काका सम्पत्ति अहिले जे जुन अवस्थामा छ त्यसमा कुनै परिवर्तन नगरी यथास्थितिमा राख्नु भनी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको छ भन्ने समेत वेहोराको मिति २०७०।७।११ मा यस अदालतबाट भएको आदेश।

बाँके जिल्ला अदालतबाट निजका वारेस प्रतिनिधिलाई मिति २०६९।१२।३० को डोर तारेख तोकिएको, बाँके जिल्ला अदालतबाट अधिकृत सहितको टोली बाँके जिल्ला कारकादौ गा.वि.स. र वेलहरी गा.वि.स. को बण्डा गर्न पर्ने सम्बन्धित क्षेत्रमा उपस्थित भै विपक्षी तथा प्रतिवादी एवं स्थानीय प्रतिनिधि र साधसंधियार समेतको रोहवरमा बण्डा मुचुल्का खडा गरिएको

हो। विपक्षी स्वयम् उक्त ठाउँमा उपस्थित भै हस्ताक्षर गर्न नमानेको भन्ने व्यहोरा मुचुल्का मै उल्लेख भै आएको छ। विपक्षीलाई पर्याप्त जानकारी हुँदा हुँदै पनि त्यसलाई वेवास्ता गरी बसेको र ऐनले तोकेको म्याद भित्र दावी विरोध तथा उजुरी प्रस्तुत नगरेको बण्डा मुचुल्का खडा भएको २ महिना १३ दिन पश्चात थप त्यसै हदसम्मको कुरामा उजुरी नगरी समग्र प्रक्रिया कै बारेमा उजुरी गरेको तथा लगत कट्टा भै सकेको अवस्थामा सो व्यहोराको दावी स्वीकार गर्ने अवस्था समेत नभएको एवं ऐनको दायरा भित्र नपर्ने निवेदन स्वीकार गरी बण्डा मुचुल्का बदर गर्ने मिति २०७०।३।७ को बाँके जिल्ला अदालतको आदेश बदर गर्ने पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको मिति २०७०।५।६ को आदेश कानूनसम्मत रहेको र विपक्षीले दावी गरे अनुरूप मिति २०६९।१२।३० को बण्डा मुचुल्काबाट विपक्षीको कुनै पनि कानूनी तथा संवैधानिक हक अधिकारमा आघात परेको अवस्था समेत नहुँदा विपक्षीको रिट जारी हुन सक्ने अवस्था नभएकोले रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बलबहादुर के.सी. समेतको लिखित जवाफ।

बाँके जिल्ला अदालतबाट प्राप्त हुन आएको कैफियत प्रतिवेदन यस अदालतको इजलास समक्ष पेश हुँदा “यसमा प्रस्तुत मुद्दा फैसला बमोजिम बण्डा छुट्ट्याई दा.खा. पुर्जी पाउँ भन्ने दरखास्तकर्ता वादीको निवेदन परी मिति २०६०।१२।३० मा बण्डा मुचुल्का हुँदा कानूनको रित पुर्न्याई गा.वि.स. सचिव, स्थानीय व्यक्तिहरुको रोहवरमा वादीहरुको उपस्थिति देखाई निज उपस्थित भै सहि नगरेको भनी कैफियत समेत खोलेको देखियो। फैसला बमोजिम जिल्ला बाँके खास कारकादौ गा.वि.स. वडा नं. ५ को कि.नं. ८८५, ८८६, ८८७, ८९६ र ३०५९ का जग्गाको क्षेत्रफल ०-३-६^१/_२ ज.वि. को घर जग्गा समेत बण्डा गर्दा वादीलाई ४ भागको १ भाग छुट्याई रहेको देखियो। नरम गरम नमिलेको भन्ने वादी दावी रहेको अवस्था, दावीलाई बण्डा गर्न मौका डोरको तारिख तोकिएको तारेखमै रहेको व्यक्ति वादीलाई आफ्नो मुद्दामा भए गरेको बण्डा मुचुल्काको नक्कल सारी लिदा मात्र थाहा भएको मानी महिनौ दिन पछि निवेदन दिई तहसिलदारबाट रित पूर्वक भैरहेको बण्डा मुचुल्का र लगत कट्टा आदेश समेतलाई बदर गर्ने गरी भएको ताँहा अदालतको मिति २०७०।३।७ को आदेश नमिलेको हुँदा बदर गरिदिएको छ। नियमानुसार फैसला कार्यान्वयन गर्नु” भन्ने मिति २०७०।५।६ मा यसै अदालतबाट आदेश भएको देखियो। यस अदालतबाट भए गरेको काम कारवाहीहरु कानूनसम्मत, न्यायोचित नै रहे भएको हुँदा प्रस्तुत निवेदनको रोहबाट यस अदालतका नाममा

कुनै किसिमको आदेश जारी हुनु पर्ने होइन भन्ने समेत वेहोराको पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको लिखित जवाफ ।

प्रस्तुत मुद्दामा फैसला बमोजिम बण्डा छुट्याई दा.खा. पुर्जी पाउँ भन्ने वादीको निवेदन परी मिति २०६९।१२।३० मा बण्डा मुचुल्का हुँदा कानूनको रित पुन्याई गा.वि.स. सचिव, स्थानीय व्यक्तिहरुको रोहवरमा वादीको उपस्थिति देखाई निज उपस्थित भै सहि नगरेको भनी कैफियत समेत खोलेको देखियो । फैसला बमोजिम जिल्ला बाँके, कारकादो गा.वि.स. वडा नं. ५ को कि.नं. ८८५, ८८६, ८८७, ८९६ र ३०५९ को जग्गाहरुको जम्मा क्षेत्रफल ०-३-६^१/_२ जग्गा र घर समेत बण्डा गर्दा वादीलाई ४ भागको १ भाग छुट्याई रहेको देखियो । वादीलाई बण्डा मुचुल्का हुने तारेख तोकिएकोमा तारेखैमा रहेका व्यक्ति वादीलाई आफ्नो मुद्दामा भए गरेको बण्डा मुचुल्काको नक्कल सारी लिँदा मात्र थाहा भएको मानी महिनौ दिन पछि निवेदन लिई तहसिलदारबाट रितपूर्वक कै भै रहेको बण्डा मुचुल्का लगत कट्टा आदेश समेतलाई बदर गर्ने गरी भएको यस बाँके जिल्ला अदालतको मिति २०७०।३।७ को आदेश नमिलेको हुँदा बदर गरी दिएको छ । नियमानुसार फैसला कार्यान्वयन गर्नु भनी मिति २०७०।५।६ मा पुनरावेदन अदालत नेपालगंजबाट आदेश भएकोले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत वेहोराको बाँके जिल्ला अदालतका श्रेष्ठेदारको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकको तर्फबाट उपस्थित रहनु भएका विद्वान् अधिवक्ताद्वय श्री शेरबहादुर के.सी. र श्री रामचन्द्र पौडेलले निवेदक अनिल के.सी. वादी र विपक्षीहरु बलबहादुर के.सी., मिना के.सी. र अजय के.सी. प्रतिवादी भई चलेको अंश मुद्दामा बाँके जिल्ला अदालतबाट ४ भागको १ भाग अंश वादीले पाउने ठहरी फैसला भए पश्चात फैसला कार्यान्वयनको कारवाई चलिरहदा मिति २०६९।१२।३० मा डोर जाने भनी निवेदकको वारेसलाई तारेख तोकी सो मिति भन्दा एक दिन अगाडि २०६९।१२।२९ मा नै डोर गई अंश छुट्याएकोले सो बण्डा मुचुल्का बदर गर्न निवेदन दिँदा जिल्ला अदालतको तहसिलदारबाट दरपीठ भएको थियो । सो उपर दण्ड सजायको ६१ नं. बमोजिम निवेदन दिँदा सो दरपिठ आदेश बदर गरी निवेदन दर्ता गर्ने आदेश भएको थियो । सो उपर अंश मुद्दाका प्रतिवादीहरुको १७ नं. बमोजिम निवेदन पर्दा पुनरावेदन अदालत नेपालगंजबाट जिल्ला अदालतको आदेश बदर गरी तहसिलदारबाट भएको आदेशलाई कायम गरेको हो । फैसला बमोजिमको अंश छुट्याउन तोकिएको डोरको तारेख भन्दा एक दिन

अगाडि नै बण्डा छुट्याउदा वादीको उपस्थिति समेत नभएको र नरम गरम मिलाई बण्डा समेत नछुट्याइएकोबाट प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त विपरीत भएको सो बण्डा मुचुल्कामा विद्यमान कानूनी व्यवस्था समेतको अनुशरण गरिएको छैन। कानून विपरीतको बण्डा मुचुल्काबाट नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा प्रदत्त समानताको हक र सम्पतिको हक लगायतका कानूनी हकमा समेत असर परेकोले पुनरावेदन अदालत नेपालगंजबाट भएको मिति २०७०।५।६ को आदेश उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी पुनः कानूनले निर्दिष्ट गरेको प्रक्रिया अवलम्बन गरी घर जग्गाको बण्डा छुट्याउनु भनी परमादेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

विपक्षीहरू बलबहादुर के.सी., मिना के.सी., र अजय के.सी.को तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री कपिल पौडेलले फैसला कार्यान्वयनको लागि निवेदकको वारेसले निवेदन दिएको र तारेखमा समेत रहेको अवस्था छ। डोर खटि गएको अवस्थामा निज रिट निवेदक समेत उपस्थित भई कागज तयार गर्दा सही सम्म गर्न नमानेका हुन्। यसरी फैसला कार्यान्वयनको हरेक प्रकृयाबाटै निजलाई जानकारी भइरहेको अवस्थामा फैसला कार्यान्वयनको सन्दर्भमा भएको कुनै काम कारवाई उपर चित्त नबुझेको खण्डमा दण्ड सजायको महलको ६१ नं. ले निर्दिष्ट गरेको हदम्याद भित्र निवेदन दिनु पर्नेमा सो बमोजिम दिएको देखिदैन। अदालतको साधारण क्षेत्राधिकारबाट सुनुवाई भई अन्तिम किनारा लागि सकेको विषयमा असाधारण क्षेत्राधिकार मार्फत अदालत प्रवेश गर्न नमिल्ने हुनाले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो।

उपरोक्त बमोजिमको तथ्य एवं बहस जिकिर रहेको प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न कागज अध्ययन गरी हेर्दा निवेदक माग दावी बमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्ने हो वा होइन? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखिन आयो।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा, निवेदक वादी भएको अंश मुद्दामा ४ भागको १ भाग अंश पाउने ठहरी भएको फैसला कार्यान्वयनको लागि डोर खटेकोमा तोकिएको तारेख भन्दा एक दिन अगाडि नै डोर गई नरम गरम केही नमिलाई बण्डा मुचुल्का गरेकोले सो बदरको लागि बाँके जिल्ला अदालतको तहसिलदार कहाँ निवेदन दिँदा दरपिठ भएकोले सो उपर इजलास समक्ष निवेदन दिँदा दरपिठ बदर भई दर्ता गर्ने आदेश भएको थियो। सो उपर पुनरावेदन अदालत नेपालगंजमा प्रतिवादीहरूको निवेदन पर्दा जिल्ला अदालतको आदेशलाई बदर गरी

तहसिलदारबाट भएको आदेश सदर हुने आदेश भएको थियो। उक्त बण्डा मुचुल्का मेरो अनुपस्थितिमा भएको र त्यसमा नरम गरम केही नमिलाई प्रचलित कानूनको विपरित भएकोले त्यसलाई मान्यता दिने गरी भएको तहसिलदारको आदेश एवं पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको आदेश समेत कानून विपरित भएकोले त्यसबाट मेरो संविधान प्रदत्त हक अधिकार हनन भएको हुँदा उक्त आदेश उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी मैले दिएको निवेदन दर्ता गरी पुनः फैसला कार्यान्वयनको कार्य अगाडि बढाउनु भनी परमादेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने मुख्य निवेदन माग दावी रहेको छ। दावीको उक्त बण्डा मुचुल्का कानूनसम्मत तरिकाले भएको हुँदा त्यसबाट निवेदकको कुनै संवैधानिक एवं कानूनी अधिकार हनन नभएकोले माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्ने होइन भनी विपक्षीहरूको लिखित जवाफ रहेको देखिन्छ।

निवेदक अनिल के.सी. वादी र विपक्षीहरू बलबहादुर के.सी., मिना के.सी., अजय के.सी. प्रतिवादी भएको अंश मुद्दामा बाँके जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।२।८ मा ४ भागको १ भाग अंश वादीले पाउने ठहरी भएको फैसला अन्तिम भएर बसेको देखिन्छ। सो फैसला कार्यान्वयनको लागि वादीका वारेस राममनोज कायस्तले निवेदन दिएकोमा मिति २०६९।१२।३० मा बण्डा छुट्याउन डोर खटाई पठाएको तथ्य मिसिल संलग्न बाँके जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१२।२९ को पत्रबाट देखिन्छ। मिति २०६९।१२।३० मा भएको बण्डा मुचुल्कामा वादी अनिल के.सी. रोहवरमा बसेको देखिंदैन। उक्त बण्डा मुचुल्का हेर्दा वादी अनिल के.सी. बण्डा गर्दाको अवस्थामा रोहवरमा रहेको तर मुचुल्कामा सही नगरेको र हिडी गएको भनी उल्लेख भएको देखिन्छ। निवेदकले उक्त बण्डा मुचुल्का डोर खटिएको तारेख तोकिएको मिति २०६९।१२।३० भन्दा एक दिन अगाडि अर्थात् मिति २०६९।१२।२९ मा तयार भएको सिर खण्डमा उल्लेख भएको मिति सच्याएको भनी दावी लिएको भए तापनि उक्त कार्य तर्फ निवेदकले कानून बमोजिम कुनै उजुर बाजुर गरेको देखिंदैन। यसका साथै बण्डा मुचुल्काको अन्तिम हरफमा लेखिएको मिति सच्याइएको देखिएको छैन र सोमा उल्लेख भएको मिति २०६९।१२।३० नै रहेकोले सोही मितिमा तयार भएकोमा अन्यथा मान्नु पर्ने देखिंदैन।

मिति २०६९।१२।३० मा तयार भएको बण्डा मुचुल्कामा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको ३० नं. ले तोकेको सम्बन्धित गा.वि.स. वा नगरपालिकाको प्रतिनिधि स्वरूप गा.वि.स. को कार्यालय कारकोदोको सचिव र खरिदार समेतको हस्ताक्षर एवं साक्षीको रूपमा ४ जना स्थानीय भलादमीको सही भएको देखिएकोले सो बण्डा मुचुल्का रितपूर्वकको मान्नु पर्ने देखियो। यसका

साथै निवेदकले बण्डा छुट्याउने तारेख निजको वारेस राममनोज कायस्तलाई दिएकोले मलाई जानकारी थिएन भनी दावी लिएको देखिन्छ। यी निवेदकले फैसला बमोजिम बण्डा छुट्याई दाखिल खारेज पुर्जी पाउँ भनी निवेदन दिन तथा पुर्पक्ष गर्नको लागि कानून बमोजिम राममनोज कायस्तलाई वारेस राखेको तथ्य उक्त निवेदनको मिसिलबाट देखिन्छ। यसरी उक्त बण्डा छुट्याउने कार्यको लागि कानून बमोजिम वारेस राखेपछि मुद्दाको सकार आफूले नगरेसम्म वा वारेस नबदलेसम्म वारेसले गरेको काम कारवाई निज आफैले गरे सरह मान्नु पर्ने हुन्छ। वारेसलाई बण्डा छुट्याउन डोरको तारेख दिए पश्चात कानूनतः सो डोर खटेको बारे निज निवेदकलाई जानकारी भएको मान्नु पर्ने भएकोले डोर खटेको बारे निजलाई जानकारी थिएन भनी मान्न मिलेन। रितपूर्वक तयार पारिएको उक्त बण्डा मुचुल्कामा वादी अनिल के.सी. बण्डा गर्दाको अवस्थामा रोहवरमा रहेको तर मुचुल्कामा सहि नगरेको र हिडी गएको” भनी वेहोरा उल्लेख भएबाट समेत निजलाई बण्डा छुट्याउने कार्य बारे जानकारी थिएन भनी मान्न मिलेन।

मुलुकी ऐन दण्ड सजायको महलको ६१ नं. मा “फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा तहसिलदार कर्मचारीले गरेको काम कारवाईमा चित्त नबुझ्ने सरोकारवाला व्यक्तिले सोही अड्डाका हाकिम छेउ पन्ध्र दिन भित्र उजुर गर्न सक्नेछ।...” भनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। मिति २०६९।२।८ को बाँके जिल्ला अदालतको फैसला बमोजिम यी निवेदकको तर्फबाट निजका वारेस राममनोज कायस्तले बण्डा छुट्याउन निवेदन दिँदा मिति २०६९।१२।३० मा बण्डा छुट्याउन डोर जाने भनी तारेख तोकेको र सो मितिमा डोर नगए भोली पल्ट अदालतमा हाजिर हुन आउनु भनी तारेख तोकेको मिसिल संलग्न उक्त तारेख भरपाईबाट देखिन्छ। यदी तोकिएको तारेखमा डोर नगएको हो भने भोली पल्ट यी निवेदक वा निजको वारेस अदालतमा आई तारेख लिनु पर्नेमा सो लिएको समेत देखिँदैन। यसबाट समेत तोकिएको तारेखमा डोर गएको र फैसला बमोजिमको बण्डा छुट्याउने कार्य भएको हो र सो विषयको जानकारी यी निवेदकलाई समेत रहेको देखियो। मिति २०६९।१२।३० मा डोर खटिई सोही दिन तयार भएको बण्डा मुचुल्कामा यी निवेदकको चित्त नबुझेको भए उल्लिखित दण्ड सजायको ६१ नं. बमोजिम १५ दिन भित्र सो उपर निवेदन दिनु पर्थ्यो। तर सो बण्डा मुचुल्का बदरको लागि मिति २०७०।२।१२ मा निवेदन दिएको देखिन्छ। यसरी तहसिलदारबाट मिति २०६९।१२।३० मा भएको काम कारवाई बदरको लागि मिति २०७०।२।१२ मा अर्थात १ महिना १२ दिन पछि दिएको देखिएकोले सो निवेदन हदम्याद भित्र परेको मान्न मिलेन।

कानून बमोजिम पाएको कुनै हक अधिकार हनन् भएको अवस्थामा कानूनले निर्दिष्ट गरेको हदम्याद भित्र प्रचलन गराउन कारवाई थाल्नु पर्नेमा सो हदम्याद नघाई दिएको निवेदनबाट सो हक अधिकार प्रचलन गराउन मिल्ने अवस्था रहदैन। कानून बमोजिम पाएको हक अधिकार प्रयोग गर्न कानूनले तोकेको प्रक्रिया प्रति चनाखो रहनु हक अधिकार पाएको व्यक्तिको कर्तव्य हो। कानूनले तोकेको हदम्याद नघाई परेको निवेदनबाट कारवाई गर्न नमिल्ने भएकोले दरपिठ गर्ने गरेको बाँके जिल्ला अदालतको तहसिलदारको मिति २०७०।२।१२ को आदेश रितपूर्वकको रहेकोले त्यसलाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको मिति २०७०।५।६ को आदेशबाट निवेदकको कानून एवं संविधान प्रदत्त हक अधिकार आघातित भएको मान्न मिलेन।

तसर्थ, माथि उल्लेखित आधार कारणबाट मिति २०६९।१२।३० मा भएको बण्डा मुचुल्का र लगत कट्टा आदेश बदरको लागि मिति २०७०।२।१२ मा परेको निवेदन हदम्याद विहिन भएकोले दरपिठ गरेको बाँके जिल्ला अदालतको तहसिलदारको मिति २०७०।२।१२ को आदेशलाई बदर गरेको बाँके जिल्ला अदालतको मिति २०७०।३।७ को आदेशलाई उल्टी गरेको पुनरावेदन अदालत नेपालगंजको मिति २०७०।५।६ को आदेश कानूनसम्मत भएकोले त्यसबाट निवेदकको कानून एवं संविधान प्रदत्त हक अधिकार हनन भएको मान्न नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। रिट निवेदन नै खारेज हुने ठहरेकोले यस अदालतबाट मिति २०७०/७/११ मा जारी भएको अन्तरिम आदेश समेत निष्क्रिय हुन्छ। प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु।

का.मु. प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा

कम्प्युटर टाईप गर्ने: चन्दनकुमार मण्डल

सम्बत् २०७३ जेठ महिना २१ गते रोज ६ शुभम् ----- ।